

A dolgozó szegények jellemzői az egyéni jövedelmek alapján

Bruder Emese PhD hallgató⁹²,

Szent István Egyetem, Gödöllő

Dr. habil. Obádovics Csilla PhD, egyetemi docens⁹³,

Nyugat-magyarországi Egyetem Közgazdaságtudományi Kar, Sopron

ABSZTRAKT Általánosan elfogadott tény, hogy ha valaki foglalkoztatásban van, az nagymértékben csökkenti a szegénység kockázatát. Az Eurofound (2010) által publikált kutatásban azonban kimutatták, hogy az Európai Unióban 2007-ben a munkavállaló népesség 8%-a a dolgozó szegények kategóriájába esett abban az értelemben, hogy háztartásának egy főre jutó jövedelme a nemzetre jellemző mediánérték 60%-a alá esik. Az Európai Unió 2003-ban vezette be új hivatalos mérőszámát, amely a dolgozó szegénység helyzetét hivatott mérni. Ezt a módszertant sokan kritizálták és kritizálják, ezért elemzésünkben egy új módszertani megközelítésre teszünk kísérletet, mely segítségével feltérképezzük Magyarország dolgozóinak elszegényedési kockázatát, a magas elszegényedési kockázattal rendelkezők számát, helyzetét, és nem utolsósorban választ keresünk arra is, hogy vajon milyen közös tulajdonságokban osztoznak az ehhez a társadalmi csoporthoz tartozók. A dolgozó szegények közös tulajdonságainak feltérképezését ahhoz hívjuk segítségül, hogy kiderítsük, mely jövedelmi, háztartási, társadalmi, munkaerő piaci jellemzőik sodorták őket a dolgozó szegények sorába.

KULCSSZAVAK dolgozó szegények, szegénység mérése

Bevezetés

Az Európai Foglalkoztatási Stratégia 1997-es bevezetése és a 2000-ben elfogadott Lisszaboni szerződés megkötése óta a dolgozó szegények az európai fejlesztési politikák előterébe kerültek. A társadalmi befogadás támogatásért folytatott európai küzdelem keretében – a laekeni indikátorokat kiegészítendő – került bevezetése egy új mérőszám, amely a foglalkoztatásban állók szegénységi kockázatát hivatott mérni. Ezt a mutatót bevezetése óta sokan elemzik és kritizálják. (Lelièvre, Marlier és Pétour 2004, Ponthieux 2007, Cazenave 2006) Először is, érvelésük szerint az európai megközelítés figyelmen kívül hagyja, hogy a dolgozó szegények egy olyan fogalmi probléma középpontjában állnak, ami két vizsgálati szintet tömörít

---

92 bruder.emese@gtk.szie.hu

93 obadovics.csilla@kttk.nyse.hu

magába, hiszen a foglalkoztatottság egy egyéni szinten mérhető tulajdonság, míg a szegénységnek egy gyakran használt megfigyelési egysége a háztartás.

Másodsorban a mutató feltételezi, hogy a háztartásba beáramló jövedelem egésze összevonásra kerül, majd ez után kerül szétosztásra a háztartás tagjai között. Ez a kérdés azonban még kutatásra, tisztázásra vár.

Végül, a háztartási jövedelmek összevonása a női szegénység kockázatának megítélésében is tévútra vezethet, hiszen a nők gyakran élnek együtt olyan férfiakkal, akik a jövedelmük segítségével felemelik őket a szegénységi küszöb fölé, míg a férfiak gyakran élnek együtt olyan nőkkel, akik kevésbé aktívak a munkaerőpiacon (Ponthieux 2009).

Jelen tanulmány - néhány más tanulmánnyal együtt (pl. Ponthieux 2009, Smock 1994) - egy alternatív megközelítési módot keres a dolgozó szegények előbb említett fogalmi és módszertani nehézségeinek kiküszöbölésére. Annak érdekében, hogy a dolgozó szegénység immár társadalmi problémává nőtt jelenségére megfelelő szakpolitikai intézkedésekkel tudjunk válaszolni, ennek a társadalmi csoportnak pontos azonosítása elengedhetetlen.

Szakirodalmi áttekintés

A dolgozó szegények meglévő szakirodalma módszertanilag rendkívül heterogén. A dolgozó szegénység aránya nagyon érzékeny néhány kulcstényezőre, mint például arra, hogy kit tekintünk szegénynek, hogyan definiáljuk a dolgozókat, milyen jövedelmeket veszünk figyelembe stb.

Bár minden kutató egyetért abban, hogy a dolgozó szegények azok, akik dolgoznak de mégis szegények, a módszertani/statisztikai megvalósítások azonban mégis nagyban eltérnek egymástól.

A szegénység fogalmát tekintve az európai irodalom meglehetősen szilárd lábakon áll. Legtöbb kutató egy relatív szegénységi küszöbhez mérten állapítja meg a szegénység meglétét. Eszerint szegény az, akinek háztartásában az egy főre jutó jövedelem a nemzeti mediánjövedelem 50 vagy 60 százaléka alá esik. A szükségletek figyelembevételére többnyire az úgynevezett OECD módosított ekvivalencia-skálát alkalmazzák, amely a háztartás egyes tagjaihoz különböző fogyasztási súlyt rendel. A számításban 1 súllyal vesz részt a családfő (vagy háztartásfő), 0,5 súllyal minden további felnőtt és 0,3 súllyal minden gyermek.

Az Amerikai Foglalkoztatási Statisztika Iroda (American Bureau of Labour Statistics - BLS) egy olyan abszolút szegénységi küszöböt határoz meg, amely a háztartás méretétől függően változik, a szegénységi küszöböt dollárban fejezik ki. Ezt a módszert alkalmazza Klein és Rones (1989) valamint Gardner és Herz (1992) amerikai kutatók is. Ausztrál kutatásokban (Robson - Rogers 2005) az európai formulát részesítik előnyben, a relatív szegénységi küszöböt a nemzeti medián jövedelem 50%-ához kötik.

A dolgozó fogalma Európán belül is rendkívül változatos képet mutat. A francia INSEE meghatározása szerint, dolgozó az a személy, aki a tárgyévben legalább 6 hónapot töltött a munkaerőpiacon, ebből minimum 1 hónapot tényleges foglalkoztatásban. Az európai megközelítés - melyet az Eurostat is elfogad és alkalmaz a dolgozók szegénységi kockázatának méréséhez - szerint dolgozók azok az emberek, akik a felmérés idején is alkalmazásban álltak, és a referencia időszakban legalább 7 hónapot töltöttek tényleges foglalkoztatásban. Vannak olyan vélemények is, melyek szerint a dolgozó szegény fogalomkörét tágabban kell értelmezni, és a munkanélküliek csoportját illetve a táppénzes időszakokat is munkával töltött időszakként kell tekinteni. A BLS meghatározása szerint dolgozó az, aki a referencia évben legalább 27 hetet töltött munkaerőpiacon munkával vagy munkakereséssel.

A következő lényeges kérdés, hogy a szegénység meghatározásában milyen jövedelmeket veszünk számításba. A meglévő szakirodalom áttekintése után, többféle megközelítési módot követhetünk nyomon. Legtöbb tanulmány a háztartás egy főre jutó jövedelmét használja a dolgozó szegénység mértékének feltérképezésére. Ezt a megközelítést használja az Eurofound (2010) által készített tanulmány is. Vannak azonban más megközelítések is, amelyek például csak a munkajövedelmet veszik alapul arra hivatkozva, hogy amennyiben valóban a dolgozók szegénységére vagyunk kíváncsiak, akkor a munkával megkeresett jövedelmen kívül egyéb bevételeket és transzfereket ne vegyünk számításba. Ezen kívül a jövedelmek meghatározása történhet adózás előtt vagy adózás után, szociális juttatásokkal vagy azok nélkül.

Más irányú megközelítések azt sugallják, hogy a háztartás, mint jövedelemszerző egység a szegénység hamis értékeléséhez vezet. (Wooley és Marchal 1994, Kabeer 1994, Meulders et al. 2009, Ponthieux 2009) A háztartási egyfajta „fügefa-levél” funkciót tölt be a háztartástagok szegénységének megítélésében, hiszen egyesek azért kerülnek a szegénységi küszöb fölé, mert a háztartásukban van olyan személy, akinek jövedelme felemeli őket a szegénységből. A háztartási megközelítés ugyanazt a szegénységi kockázatot rendel a háztartás minden tagjához, figyelmen kívül hagyva azt, hogy a háztartás tagjainak egyéni, egymástól eltérő keresete van. Amartya Sen (1990) Nobel-díjas közgazdász szerint például létezik egy olyan automatikus társadalmi válasz, amely szerint az, aki kisebb mértékben járul hozzá a háztartás összjövedelméhez, kevesebbet is használhat fel a háztartás javaiból. Tanulmányunkkal arra hivatkozunk, hogy egy olyan társadalomban, ahol a válások aránya folyamatos növekedést mutat (González és Viitanen 2006), és ahol az egyéni jövedelmek maradéktalan összevonása és a háztartás javára bocsátása nem bizonyított, a dolgozó szegénység irányú megközelítése előnyösebb lehet, ahol a jövedelmek megfigyelési egysége az egyén, és nem a háztartás.

Ponthieux (2009) vezette be a „munkajövedelmi szegénység” más néven a „gazdasági szegénység” fogalmát az egyéni jövedelmeket alapul véve. A dolgozó

szegénység jövedelmeként csak azokat a bevételeket vette számításba, ami a foglalkoztatásból származik, vagy ahhoz szorosan kapcsolódik. Ezek a bérek és fizetések, egyéni vállalkozók jövedelme, a munkanélküliek ellátásai és a táppénz. E tanulmány - az Eurofound 2010-es tanulmányával ellentétben - kimutatta, hogy a nők sokkal inkább kitéttek a jövedelmi szegénység kockázatának, mint a férfiak. Meulders és szerzőtársai (2009) egy olyan módszertant alakítottak ki, amely segítségével az egyének szegénysége háztartásuk paramétereitől teljesen függetlenül értelmezhető.

Anyag és módszer

Tanulmányunk a dolgozó szegények paramétereit elemzi az EUROSTAT jövedelem- és életkörülmény-vizsgálatának 2008-as adatai alapján. Az EU-SILC (European Union Statistics on Income and Living Conditions) adatfelvételhez az EUROSTAT évente új kiegészítő modul lekérdezését írja elő. A 2005 óta zajló felvételben elsőként a szegénység generációk közötti átörökítése, majd a 2006-os felvételben a társadalmi részvétel, 2007-ben pedig a lakáskörülmények és 2008-ban a pénzügyi kirekesztődés kapott nagyobb hangsúlyt. A 2009-es év modulkérdései a nem pénzügyi szegénységre vonatkozó kiegészítő kérdéseket tartalmaznak.

Az EUROSTAT kétféle módon közli az adatokat, publikál egy úgynevezett longitudinális adatállományt, amely nyomon követi az egyes személyeket érintő változásokat egy négy éves időintervallumon belül. Ezek az adatok a népesség tartós szegénységét és a társadalmi kirekesztődés kiterjedését valamint annak dinamikáját tükrözik. A felvétel tartalmaz egy keresztmetszeti adatbázist is, amely egy adott év adatait tartalmazza.

Az EU-SILC vizsgálat két típusú változót tartalmaz. A háztartási szintű változók, mint a háztartás mérete és összetétele, valamint a személyes szinten gyűjtött és elemzett változók, mint az egészségi állapot, egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés, iskolai végzettség, részletes foglalkoztatottsági adatok, jövedelem, gazdasági aktivitás változása stb.. Háztartási szinten kérdeznek bizonyos alternatív szegénységi mutatókat is, mint például hogy megengedhet-e magának évente egy nyaralást, rendelkezik-e a háztartás színes televízióval, illetve hogy nehézséget okoz-e a havi számlák fizetése stb. (KSH 2008)

Az EU-SILC keresztmetszeti adatbázis Európa szerte 136.750 háztartás és 282.900 személy adatait tartalmazza. Az EUROSTAT magyarországi elvárása a minta nagyságát tekintve 7.450 háztartás és 10.250 személy megkérdezése. Magyarországon a mintanagyság 2005 óta folyamatosan bővül, a 2008-as adatállomány több mint 18.000 16 éven felüli személy adatait tartalmazza.

Elemzésünkben a dolgozó fogalmát a következőképp rögzítjük: azok a személyek, akik a referenciaévben legalább 7 hónapig teljes munkaidőben foglalkoztatásban álltak, vagy egyéni vállalkozást vezettek. A szegénység fogalmát egyéni szintre

helyeztük és következésképp definiáltuk: azok a személyek, aki egyéni jövedelmük alapján az nemzeti egyéni jövedelmek mediánértékének 60%-a alá esnek. Az egyes személyek összjövedelmét úgy határoztuk meg, hogy individualizáltuk azokat a jövedelmeket, amelyek kedvezményezettje a háztartás, tehát a háztartás által kapott nem feltétlenül dolgozókhöz kötődő jövedelmeket (pl. családi pótlék, lakhatási támogatás stb.) elosztottuk a háztartásban élő felnőttek vagy szülők között attól függően, hogy milyen jellegű az adott juttatás. Számításainkat minden esetben az egyes személyekhez tartozó súlyok figyelembevételével végeztük el.

Az EU-SILC adatbázis széles körűen bocsát rendelkezésünkre egyéni jellegű információkat például a munkából származó jövedelmet, az egyéni vállalkozás eredményét, a munkanélküli segély mértékét, a táppénzt, nyugdíjat és rokkantsági nyugdíj értékét valamint a képzéssel/oktatással kapcsolatos támogatásokat. Háztartási szinten rendelkezésre bocsátott jövedelmek például a családi pótlék, a lakhatási támogatás, egyéb transzferek és a tőkebefektetésből származó jövedelmek. Miután meghatároztuk az összes jövedelmet egyénenként, ugyanezekből a jövedelmekből meghatároztuk a nemzet mediánjövedelmét, melynek 60% adja a szegénységi küszöböt. Ezzel a módszerrel Magyarországon a szegénységi küszöböt 3.688 €/év mértékben rögzítettük. Azok az egyének tehát, akik összjövedelmük alapján ez alá a küszöbérték alá esnek, szegénynek, pontosabban a szegénység kockázatának kitettnek tekintjük. Összefoglalva azt mondhatjuk, hogy ahhoz, hogy valaki a dolgozó szegények kategóriájába essen két feltételnek kell eleget tenni: legyen szegény, tehát jövedelme alapján a nemzeti mediánjövedelem 60%-a alá essen., és az év legalább felében dolgozzon.

Eredmények

Kutatásunkban arra helyeztük a hangsúlyt, hogy meghatározzunk olyan alapvető tulajdonságokat, amelyek a dolgozó szegények csoportját jellemzik. Olyan közös tulajdonságokat keresünk, amelyek befolyásolhatják a dolgozók elszegényedését. Feltételezésünk szerint e társadalmi réteg pontos feltérképezése és mélyebb megismerése nélkül a probléma megoldása lehetetlen feladat. Éppen ezért megvizsgálunk néhány egyéni szinten mérhető jellemzőt, összehasonlítva a dolgozó szegények és nem szegények közötti eltéréseket. Összehasonlításainkat minden esetben az egyéni súlyok felhasználásával tettük meg, ezért a táblázatok létszám oszlopában az alapsokaságra becsült adatokat olvashatjuk le.

1. ábra: Szegénység aránya a teljes munkaidőben foglalkoztatottak körében Magyarországon

Forrás: EU-SILC 2008 alapján saját számítások

Magyarországon a szegénység aránya a teljes munkaidőben foglalkoztatottak körében 15%. Az 1. ábra szerint 85% azok aránya, akik dolgoznak, de egyéni jövedelmük alapján a szegénységi küszöb fölé esnek. Az egyéni súlyok figyelembe vételével Magyarországon a dolgozó szegénység így mintegy 526.000 főre becsülhető.

A Ponthieux (2010) által publikált 2007-es adatokat tartalmazó elemzés nem az egyéni jövedelmeket, hanem a háztartások ekvivalens jövedelmét tekinti a szegénység mérőszámának. Elemzésében a teljes munkaidőben foglalkoztatottak jóval kisebb aránya, mintegy 5%-a esik a szegénységi küszöb alá. Ez arra a következtetésre vezethet bennünket, hogy a háztartástagok pótlólagos jövedelme jellemzően csökkenti a szegénység kockázatát, vagyis a háztartás jövedelmére való támaszkodás lehetősége felemeli az egyéneket a szegénységi küszöb fölé. Úgy is fogalmazhatunk, hogy a háztartás elrejtje a magas szegénységi kockázattal rendelkező személyek szegénységét. A szegénységet egy olyan hipotetikus állapotban vizsgáljuk, amelyben az egyének csak saját egyéni jövedelmükre támaszkodhatnak.

Az Eurofound (2010) és Ponthieux (2010) tanulmányában egyaránt a férfiak – háztartásuk egy főre jutó jövedelmét tekintve - magasabb arányban estek a szegénységi küszöb alá, mint a nők. Ez a jelenség részben annak tudható be, hogy a férfiak gyakran olyan nőkkel élnek együtt, akik alacsonyabb jövedelemmel rendelkeznek, vagy kevésbé aktívak a munkaerőpiacon. Itt megjegyezzük, hogy Magyarországon a részmunkaidős foglalkoztatottság jóval elmarad az európai átlaghoz képest, hazánkban a foglalkoztatottak mintegy 4,8%-a dolgozott részmunkaidőben a 2007-es évben. Ez azt jelenti, hogy az Eurofound (2010) és Ponthieux (2010) magyarországi nemi összehasonlításait a részmunkaidőben

foglalkoztatottak alacsonyabb éves jövedelme csak kis mértékben befolyásolja. A következőkben megvizsgáljuk a két nem közötti szegénységi kockázatbeli eltéréseket az egyéni jövedelmek alapján. Számításaink eredményét az 1. táblázatban olvashatjuk le.

1. táblázat: Dolgozó szegények és nem szegények nem szerinti megoszlása

		Dolgozók		Összesen
		Nem szegény	Szegény	
Férfi	Fő	1.712.763	280.243	1.993.006
	%	85,9	14,1	100,0
Nő	Fő	1.368.247	245.444	1.613.691
	%	84,8	15,2	100,0
Összesen	Fő	3.081.010	525.687	3.606.697
	%	85,4	14,6	100,0

Sig. 0,000

Forrás: EU-SILC 2008 alapján saját számítások

Az 1. táblázat azt mutatja, hogy a teljes munkaidőben foglalkoztatott nők körében a szegények aránya 15,2%, míg a férfiak körében a dolgozók közül 14,1% szegény. Számításaink alapján tehát bebizonyosodott, hogy a nők jobban kitéttek a szegénység kockázatának abban az esetben, ha az egyének csak saját jövedelmükre támaszkodhatnak.

A dolgozó szegénység kiterjedtségére feltételezéseink szerint az életciklus is befolyással van. A fiatalabb dolgozó korosztály, a pályakezdők általában alacsonyabb jövedelemmel rendelkeznek, gyermekek híján a családtámogatási juttatásokból nem részesülnek. Éppen ezért megvizsgáltuk a dolgozó szegények és nem szegények életkor szerinti megoszlását, melyet a 2. táblázat mutat be.

2. táblázat: Dolgozó szegények és nem szegények életkor szerinti megoszlása

		Dolgozó		Összesen
		Nem szegény	Szegény	
25 év alatti	Fő	130.936	70.675	201.611
	%	64,9%	35,1%	100,0%
25 - 34 éves	Fő	849.265	159.537	1.008.802
	%	84,2%	15,8%	100,0%

		Dolgozó		Összesen
		Nem szegény	Szegény	
35 - 44 éves	Fő	864.542	87.768	952.310
	%	90,8%	9,2%	100,0%
45 - 54 éves	Fő	852.839	140.957	993.796
	%	85,8%	14,2%	100,0%
55 - 64 éves	Fő	368.856	66.143	434.999
	%	84,8%	15,2%	100,0%
65 év feletti	Fő	14.572	607	15.179
	%	96,0%	4,0%	100,0%
Összesen	Fő	3.081.010	525.687	3.606.697
	%	85,4%	14,6%	100,0%

Sig. 0,000

Forrás: EU-SILC 2008 alapján saját számítások

A 2. táblázatból láthatjuk, hogy a szegénység a 25 év alatti dolgozó korosztályt érinti legsúlyosabban. Ugyanez a korosztály Ponthieux (2010) munkájában 4%-os szegénységi rátával rendelkezik Magyarországon, ami arra utalhat, hogy a háztartás anyagi védőhálója ebben az életkorban a legerősebb.

A dolgozó szegények és a dolgozó nem szegények átlagéletkorát tekintve kétmintás t-próbával is megvizsgáltuk, hogy van-e valós, az alapsokaságra is igaznak tekinthető eltérés a két minta átlaga között. A t-próba szignifikáns eltérést mutatott, így a két csoport átlagéletkorának eltérését nem véletlennek, hanem szisztematikus hatásnak tudhatjuk be. A dolgozó szegények átlagéletkora elmarad a nem szegények átlagéletkorától, az eltérést a 3. táblázat mutatja.

3. táblázat: Dolgozó szegények és nem szegények átlagéletkora

	N	Átlag	Szórás	Standard hiba
<i>Dolgozó nem szegény</i>	3.081.010	41,25	10,600	0,006
<i>Dolgozó szegény</i>	525.687	39,22	12,132	0,017

Sig. 0,000

Forrás: EU-SILC 2008 alapján saját számítások

A képzettség, a piacon hasznosítható tudás megléte egyik kulcstényezője a szegénység elkerülésének. Az oktatási rendszer és az élethosszig tartó tanulás intézménye lehetővé teszi a tudás folyamatos bővítését, a folyamatos fejlődést.

Mégis, a pályakezdők alacsony fizetései és az egyes szektorokban megfigyelhető alacsony bérek a szegénység kockázatát nagymértékben növelik. A 4. táblázatban azt vizsgálhatjuk meg, hogy hogyan változik a dolgozó szegények aránya iskolai végzettség szerint.

4. táblázat: Dolgozó szegények és nem szegények iskolai végzettsége

		Dolgozó		Összesen
		Nem szegény	Szegény	
ISCED 1	Fő	20.064	10.833	30.897
	%	64,9%	35,1%	100,0%
ISCED 2	Fő	287.748	113.138	400.886
	%	71,8%	28,2%	100,0%
ISCED 3	Fő	1.821.123	352.157	2.173.280
	%	83,8%	16,2%	100,0%
ISCED 4	Fő	171.056	21.655	192.711
	%	88,8%	11,2%	100,0%
ISCED 5	Fő	781.019	27.904	808.923
	%	96,6%	3,4%	100,0%
Összesen	Fő	3.081.010	525.687	3.606.697
	%	85,4%	14,6%	100,0%

Sig. 0,000

Forrás: EU-SILC 2008 alapján saját számítások

Magyarázat:

ISCED 1: Alapfokú oktatás első szintje (6 osztály)

ISCED 2: Középiskola alsó tagozata/Alapfokú oktatás második szintje (tankötelezettségig)

ISCED 3: Középfokú oktatás felső szintje

ISCED 4: Nem felsőoktatás jellegű poszt-szekundér oktatás

ISCED 5: A felsőoktatás első szintje, amely közvetlenül nem vezet tudományos minősítés megszerzéséhez

A fenti eredmények azt mutatják, hogy néhány esetben a diploma megszerzése sem elegendő ahhoz, hogy a szegénység kockázatát elkerüljük. A diplomával rendelkező dolgozók 3,4%-a esett a dolgozó szegény kategóriába a 2008-as adatokat tekintve. A felsőoktatás átalakításával talán a jövőben versenyképesebb jövedelmet tud majd a piac biztosítani a diplomások számára, ugyanakkor megjegyzendő, hogy a képzettség mégis egy rendkívül fontos tényezője a szegénység elkerülésének.

Ehhez elég megfigyelni az alapfokú oktatással rendelkező dolgozók szegénységi rátáját (35,1%).

A szegénységhez vezető út nem csak az egyének tulajdonságaiból adódik, hanem külső adottságokból is származhat. A háztartás mérete jelentősen befolyásolja az egy főre jutó jövedelmet. Elemzésünkben attól eltekintünk, hogy mennyibe kerül egy gyermek felnevelése, de arra keressük a választ, hogy egy gyermek milyen mértékben járulhat hozzá a szegénységi kockázat növekedéséhez vagy csökkenéséhez. Ennek érdekében megvizsgáljuk, hogy a dolgozó szegények és a szegénységből kiemelkedők jellemzően hány gyermeket vállalnak. Fontos megjegyezni, hogy számításainkban a gyermekek után járó családi pótlékot a szülők között azonos arányban osztottuk.

5. táblázat: Dolgozó szegények és nem szegények gyermekeik száma szerint

		Dolgozó		Összesen
		Nem szegény	Szegény	
Nincs gyermek	Fő	1.364.038	293.497	1.657.535
	%	82,3%	17,7%	100,0%
1 gyermek van	Fő	882.315	160.593	1.042.908
	%	84,6%	15,4%	100,0%
2 gyermek van	Fő	659.797	58.589	718.386
	%	91,8%	8,2%	100,0%
3 vagy annál több gyermek van	Fő	174.860	13.008	187.868
	%	93,1%	6,9%	100,0%
Összesen	Fő	3.081.010	525.687	3.606.697
	%	85,4%	14,6%	100,0%

Sig. 0,000

Forrás: EU-SILC 2008 alapján saját számítások

Az 5. táblázatban megfigyelhetjük, hogy a három vagy annál több gyermekkel rendelkező dolgozók szegénységi kockázata a legalacsonyabb. Ez a magyarországi családtámogatási rendszerből adódhat; a gyermekek után járó támogatás nagymértékben csökkenti a szegénység kockázatát.

Miután megvizsgáltuk a dolgozó szegénység néhány fontos tulajdonságát, megpróbálunk néhány területi tényezőt is bevonni az elemzése azzal a céllal, hogy a dolgozó szegények elhelyezkedéséről is képet kapjunk. Sajnos az EU-SILC adatbázisra Magyarországot tekintve az EUROSTAT a statisztikai nagyrégiók

szintjéig vállalt reprezentativitást, ennél részletesebb adatot nem publikálnak. A nagyrégiók kifinomultabb területi elemzéseket nem tesznek lehetővé, mégis szerepeltetjük ezt tanulmányunkban, hiszen átfogó képet adhatnak a dolgozó szegények területi elhelyezkedéséről. A 6. táblázat a három statisztikai nagyrégió bontásában számszerűsíti a dolgozó szegények és nem szegények megoszlását.

6. táblázat: Dolgozó szegények és nem szegények a statisztikai nagyrégiók szerint

		Dolgozó		Összesen
		Nem szegény	Szegény	
Közép-Magyarország	Fő	1.039.374	129.367	1.168.741
	%	88,9%	11,1%	100,0%
Dunántúl	Fő	1.004.988	160.055	1.165.043
	%	86,3%	13,7%	100,0%
Észak és Alföld	Fő	1.036.648	236.265	1.272.913
	%	81,4%	18,6%	100,0%
Összesen	Fő	3.081.010	525.687	3.606.697
	%	85,4%	14,6%	100,0%

Sig. 0,000

Forrás: EU-SILC 2008 alapján saját számítások

Az Észak és Alföld nagyrégió 1,2 millió teljes munkaidőben foglalkoztatottja közül mintegy 240 ezer fő jövedelme esik a szegénységi küszöb alá. A Középmagyarországi régióban a legkisebb a dolgozó szegények aránya, ehhez a főváros viszonylagos magas jövedelmei is hozzájárulnak. Az alkalmazott módszer nem teszi lehetővé a jövedelmek vásárlóerejének regionális különbségeinek figyelembevételét; azzal a feltételezéssel élünk, hogy a jövedelmek vásárlóerejében mutatkozó különbségek és az árszínvonal kiegyenlítik egymást.

A terület népsűrűsége ugyan nem teszi lehetővé, hogy a dolgozó szegények területi elhelyezkedéséről információhoz jussunk, de mégis valamivel árnyaltabb képet mutat a regionális bontásnál. Az EU-SILC módszertana szerint sűrűn lakott térség az a településcsoport, amely minimum 50 ezer lakossal rendelkezik és népsűrűsége legalább 500 fő/km². A köztes térség olyan településcsoport minimum 50 ezer lakossal, amely nem tartozik a sűrűn lakott térségek közé, és amelynek népsűrűsége legalább 100 fő/km². Ritkán lakott térséghez pedig azok a térségek sorolhatók, amelyek nem sorolható be egyik fenti kategóriába sem. A 7. táblázat a dolgozó szegények számát és megoszlását mutatja az általuk lakott terület népsűrűsége szerint.

7. táblázat: Dolgozó szegények és nem szegények az általuk lakott terület népsűrűsége szerint

		Dolgozó		Összesen
		Nem szegény	Szegény	
Sűrűn lakott térség	Fő	1.124.959	126.978	1.251.937
	%	89,9%	10,1%	100,0%
Köztes térség	Fő	639.004	108.570	747.574
	%	85,5%	14,5%	100,0%
Ritkán lakott térség	Fő	1.317.047	290.139	1.607.186
	%	81,9%	18,1%	100,0%
Összesen	Fő	3.081.010	525.687	3.606.697
	%	85,4%	14,6%	100,0%

Sig. 0,000

Forrás: EU-SILC 2008 alapján saját számítások

A terület népsűrűségét vizsgálva információhoz juthatunk a vidéki térségekben élő dolgozó szegények számáról. Az alacsonyabb népsűrűségű területek jellemzően vidéki térségek, ahol a munkaerőpiaci aktivitás gyakran a mezőgazdasági idénymunkákhoz igazodik. Ugyanakkor a vidéki térségekben kapott jövedelmek sem minden esetben igazodnak a városi jövedelmek színvonalához. A dolgozó szegények aránya a ritkán lakott területeken a legmagasabb (18,1%), de a sűrűn lakott jellemzően városias térségekben sem mondható alacsonynak (10,1%). Ez azt bizonyítja, hogy a szegénység kockázata a városias térségekben a magasabb jövedelmek ellenére a dolgozók jelentős hányadát fenyegeti.

Összefoglalás

Az Európai Unió 2003-ban fogadta el a „dolgozók szegénységi kockázata” társadalmi jelzőszámot, amely a bevezetését követően a laekeni indikátorok kiegészítésére szolgál.

Az európai definíció szerint, a dolgozó szegények azok a teljes- vagy részmunkaidőben dolgozó személyek, akik háztartásában az egy főre eső ekvivalens jövedelem nem éri el a nemzeti mediánjövedelem 60%-át.

Ezt a mutatót egyes kutatók elfogadják és használják, egyfajta megkérdőjelezhetetlen mérőszámnak tekintve azt. Eltekintenek attól, hogy a mutató feltételezések sorozatára épít; csak ritkán vitatják alkalmazhatóságát

annak ellenére, hogy jelentős eltéréseket eredményezhet a dolgozók szegénységi kockázatának megítélésében és így a szegénység ellen folytatott harcban is.

Az egyéni jövedelmekre alapozott szegénység mérése kiküszöböli azt a fogalmi problémát, amely a dolgozó szegénység témakörét jellemzi. Ebben a fogalomban két megfigyelési szint ötvöződik: az egyéni szint (mert a foglalkoztatottság egy egyéni állapot) és a háztartási szint (mert a szegénységet a háztartások szintjén értelmezzük). Továbbá lehetővé teszi, hogy a háztartások jövedelem megosztásának feltételezése nélkül vizsgálhassuk a szegénységet, ezzel hozzájárulva a dolgozó szegények pontosabb azonosításához.

A tanulmány a dolgozó szegények néhány jellemző tulajdonságával foglalkozott, amelyek közül némely egyéni tulajdonság, de vizsgáltuk a két csoport megoszlását a háztartás méretének összefüggésében is. Összehasonlításokat tettünk a dolgozó szegények és a nem szegények csoportja között az EU-SILC 2008-as adatbázis felhasználásával. Az egyéni adatok alapján megállapítottuk, hogy a dolgozó szegénység magas arányt képvisel a gyermekkel nem rendelkezők körében. A gyermekek számának növekedésével a dolgozó szegénység aránya csökken. Vizsgáltuk a dolgozó szegénységet területi összehasonlításban is, amely arra az eredményre vezetett, hogy a dolgozó szegények nagyobb arányban élnek ritkán lakott, jellemzően vidéki térségekben. A magasabb jövedelmek ellenére a sűrűn lakott, jellemzően városi térségekben sem mondható alacsonynak a dolgozó szegények aránya.

Irodalom

- Cazenave M.-C. (2006): *Les travailleurs pauvres dans les pays développés: acquis et controverses*. Paris. Matisse. Les Travaux de l'Observatoire 2005-2006. pp.199-225.
- Eurofound (2010): *Working poor in Europe*. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. Dublin
- EUROSTAT (2010): *Description of target variables: Cross-sectional and Longitudinal. 2008 operation (Version January 2010)*. Directorate F Social Statistics and Information Society. Unit F-3 Living conditions and social protection statistics.
- Gardner J.M. - Hertz D.E. (1992): *Working and poor in 1990*, Monthly Labor Review
- González L. - T. Viitanen (2009): *The effect of divorce laws on divorce rates in Europe*, European Economic Review. vol. 53, n°2, pp.127-38. February.
- Kabeer, N.: (1994): *Reversed realities: gender hierarchies in development thought*. Verso. London.
- Klein B.W. - Rones P.L. (1989): *A profile of the working poor*, Monthly Labor Review
- Központi Statisztikai Hivatal (2008): *Az EU-SILC módszertana (A jövedelmekre és életkörülményekre vonatkozó nemzetközi adatfelvétel)*. Lakatos Judit (szerk.). Budapest. Központi Statisztikai Hivatal.

- Lelièvre M. - E. Marlier - P. Pétour (2004): Un nouvel indicateur européen : les travailleurs pauvres. in: Les indicateurs dans l'Union européenne: avancement et perspectives, dossiers Solidarité et Santé de la DREES. n°2.
- Meulders D. - S. O'Dorchai S. - R. Plasman - F. Rycx (2009): Genre et revenu: analyse et développement d'indicateurs, final report of the research project: Belgian Gender and Income Analysis (BGIA). 472p.
- Ponthieux S. (2007): The working poor – Limits of the EU indicator “in-work poverty risk”, limits of the statistical category “working poor”, and exploration of a notion of “poverty in earned income”, Paris, Insee, ECINEQ, June, 15p.
- Ponthieux S. (2009): The working poor as a statistical category – Methodological difficulties and exploration of a notion of poverty in earned income. Paris. INSEE.
- Ponthieux S. (2010): In-work poverty in the EU. Eurostat Methodologies and Working Papers
- Robson D. - J. R. Rodgers (2008): Travail to No Avail? Working Poverty in Australia. University of Wollongong. Department of Economics. Working Paper 08-08.
- Sen A. K. (1990): Gender and Cooperative Conflicts. in: Tinker I. (ed.) Persistent Inequalities: Women and World Development. New York. Oxford University Press. pp. 123-149.
- Smock P. (1994): Gender and the short-run economic consequences of marital disruption. Social Forces. vol. 73, n°1, pp.243-62.
- Woolley, F. - J. Marshall (1994): Measuring inequality within the household. Review of Income and Wealth. vol. 40, n° 4 (December). pp. 415-431.